

Derde roman van Annel de Noré: Lambarosa

Een schrijver, een lezer en de tekst

door Wim Rutgers

‘onopgeloste vragen geven een verhaal vaak net dat tikkeltje extra’

Het vuistdikke *Lambarosa* (540 pagina's) is Annel de Noré's (Netty Simons, Paramaribo 1950) derde roman, na *De bruine zeemeermin* (2000) en *Een stem uit duizenden* (2007) en twee verhalenbundels *Het kind met de grijze ogen* (2004) en *Vers vlees, oud bloed* (2017). De roman telt in drie keer tien hoofdstukken, drie delen, 'De grot', 'Scheidingsangst' en 'Ik', die op het eerste oog nauwelijks iets met elkaar te maken hebben.

In het eerste verhaal, 'De grot', proberen drie jonge mensen en drie kleine kinderen te overleven nadat hun vliegtuig op weg naar Suriname in een onherbergzaam berggebied is neergestort.

'Scheidingsangst' gaat over een veertiger met een aankomende midlifecrisis die verliefd wordt op een prostituee, die zwanger van hem raakt. Dat leidt tot grote problemen in zijn huwelijk.

In deel 3, 'Ik' getiteld, vertelt een oudere nachtclubzanger die aan geheugenverlies lijdt hoe hij beetje bij beetje zijn verleden weet te achterhalen. Deze drie delen worden besloten met een dubbele epiloog.

Twee leeshoudingen

Met het lezen van deze roman botsen twee leeshoudingen op elkaar. Dat is ten eerste een min of meer 'probleemloze' leeshouding die zich vooral richt op de taal en de stijl van het verhaal, waardoor de lezer zich laat meeslepen van moment naar moment dat wordt opgeroepen en de lezer in de ban houdt. Een tweede leeswijze stelt zich de opdracht samenhang te brengen tussen de op het eerste oog en bij eerste lezing drie schijnbaar los van elkaar staande verhalen tot de eenheid van één roman. Met andere woorden: waarom en hoe heeft de auteur drie verhalen die ook zelfstandig hadden kunnen bestaan, of als een trilogie, samengebracht in één roman. Hadden dit ook drie afzonderlijke boeken kunnen zijn? Wat is de meerwaarde ervan nu ze in één band als totaalroman gepubliceerde zijn? Beide vormen van lezen heb ik toegepast,

waarbij ik heb geprobeerd te achterhalen óf en wélke samenhang en relatie er tussen de drie delen bestaat.

Waar de eerste twee romans nog relatief gemakkelijk onder een noemer bleken te interpreteren, als een familieroman met sterk feministische trekken (*De bruine zeemeermin*) en een roman die opnieuw gezins- en familierelaties tematiseert (*Een stem uit duizenden*), heeft de derde roman, Lambarosa, door zijn diversiteit aan verhaallijnen en motieven iets ongrijpbaars en ongenaakbaars als uitdaging voor de lezer. Een bespreking is een eerste, voorlopige en voorzichtige reactie op nieuw verschenen werk. Die slag houd ik graag om de arm als excuus voor de onvermijdelijke onvolledigheid ten opzichte van de gecompliceerdheid van deze roman. Lambarosa is een met hoge inzet geschreven en gecomponeerde roman die – hoewel zeker niet in alle onderdelen even geslaagd - niet alleen in omvangrijkheid maar ook in veelzijdigheid en meerduidigheid de vorige twee romans overtreft. Ik pik er enkele zaken uit

“Lambarosa is dat deel van ons leven, waar we noch als individu, noch als groep of als mensheid invloed op kunnen uitoefenen, of in ieder geval nauwelijks. Ziekte, dood, natuurrampen. (...) Omdat we daar geen vat op hebben, schrijven we dat toe aan een oppermacht.” (p. 136)

De eerste lezing

Annel de Noré's proza kenmerkt zich door stijl en taalgebruik dat de lezer meevoert in vertelling, dialoog en beschouwende fragmenten die verdieping aan taal en stijl geven. Het eerste deel is in de derde persoon verteld over de angst en toenemende wanhoop. Voor de hoofdpersoon van het tweede deel zal de lezer weinig sympathie opbrengen. In het derde deel wordt de ik-figuur door hoop en wanhoop heen en weer geslingerd. Elk deel van de roman wordt voorafgegaan door een motto uit de klassieke roman *The Old Man and the Sea* van Ernest Hemingway, een verhaal over 'een oude, eenzame man die in zijn eentje op zee is en een grote vis aan de haak heeft en zijn vangst treurig genoeg verliest aan de haaien', zoals een van de romanpersonages het verhaal samenvat, als illustratie van het menselijk tekort. Intertekstuele verwijzingen als naar Jean Paul Sartre, *De teerling is geworpen*, en bekende liederen als 'Ne

me quitte pas' geven het verhaal een volgende dimensie, zoals ook door de 'roman in de roman', *Het lam en de roos* door L.J. Romani.

De eerste lezing levert al veel op, maar laat de lezer wél achter met de vraag naar de structuur van het totaal. Is er wel een samenbindende, overkoepelende factor die de drie delen tot de eenheid van de roman smeedt?

De tweede lezing

De roman begint met een 'motto' van L.J. Romani over tijd, verleden en heden: "Vanuit het heden blikte hij terug naar het verleden (...) Hij had daar niets meer te zoeken. Te ver – weg. Te lang geleden. Vreemden in het heden." Dat biedt al direct een van de vele vertellijnen die in de roman zijn uitgezet: "Gisteren was vandaag, vandaag een poort naar de toekomst. Vandaag was gisteren en gisteren was de poort naar het verleden" heet het veel en veel later.

Alle personages verhouden zich op de een of andere wijze tot de tijd, verleden, heden en toekomst, voor de jongeren in de grot is tijd een kwestie van leven of dood, het lot van de hoerenloper loopt na verloop van tijd uit op complete verwarring, en de nachtclubzanger die op zijn retour is verliest zijn greep op het verleden omdat hij zijn geheugen kwijt is. Tegenover die aspecten van tijdsverloop wordt het belang van het leven hier en nu benadrukt.

Een tweede belangrijk motief is dat van menselijke relaties, hechten en onthechten, tussen de personages die in allerlei omstandigheden voor complicaties en verwarring zorgen.

In het eerste deel zien we hoe de twee jongens Imro en Ramon concurrent zijn als het gaat om wie de leiding heeft en in hun wederzijdse liefde voor het meisje Monica, maar ze voelen ook saamhorigheid en verwantschap als overlevenden van een ramp. Het tweede deel heeft de titel 'scheidingsangst' of 'levensangst' die overwonnen moet worden: 'Eens zal mijn scheidingsangst omgezet worden in levensmoed.' Relaties worden gezocht in uitgebreid beschreven seksuele contacten, waarbij overmatig alcoholgebruik spelbreker blijkt, zodat relaties nooit bestendig blijken te zijn en dus evenmin een oplossing bieden.

Centraal in het eerste deel 'De grot' staat een toneelspel van de jongeren, waarin Lambarosa verweten wordt dat deze zich 'verschuilt in de diepten der

duisternis terwijl wij op aarde allerlei misère hebben, u onttrekt zich aan uw verantwoordelijkheden.’ Wat is de oorzaak van het kwaad in de wereld, van ellende en narigheid: “Lambarosa is dat deel van onze persoonlijkheid dat geen vat heeft op wat gebeurt. Of gebeurtenissen waar we geen invloed op kunnen uitoefenen. Die schrijven we toe aan een opperwezen, God of de duivel.” Lambarosa is als een god die wel de wereld geschapen heeft maar deze verder overlaat aan de mensheid in relatie tot vrije wil en keuzemogelijkheid: ‘We zijn alleen geboren, we sterven alleen en we worden alleen geboren om te sterven,’ zegt Marion in de grot. Maar ook: ‘pijn is nooit voor niets. Waar je niet dood aan gaat word je sterker van. Liefde is nooit voor niets’.

Rond deze relatieproblematiek tussen mensen en tussen mens en god staat in het derde deel van de roman de identiteitsvraag centraal van de ‘ik’ met diens geheugenverlies, die ‘affectieve bloedarmoede’ genoemd wordt, omdat dit verlies het verlies van de waarde als mens inhoudt.

Tegenover deze verlatingsangst en eenzaamheid staan intermenselijk contact en liefde, waarbij religieuze sentimenten een rol spelen. Zo zijn er in het werk van Annel de Noré voortdurend Bijbelse noties zoals in *Lambarosa* een verwijzing naar Christus’ lijden op Golgotha en besluit de roman met het citeren van 1 Corintiërs 13, het hooglied op de liefde: ‘Niemand kan liefhebben zonder zelf liefgehad te zijn’.

Schrijven

Achter de genoemde motieven staat een centraal gegeven aangaande het schrijverschap. Deel een en deel twee besluiten ermee, in deel drie staat het schrijverschap zelfs centraal. Zo vormen auteur en tekst voor de lezer het scharnier tussen de drie delen en brengt ‘schrijven’ en ‘literatuur’ eenheid in de totaliteit van de roman, waarbij bovendien de roman in de roman van L.J. Romani: *Het lam en de roos* de sleutel vormt. ‘Ik wil schrijver (...) worden om kinderen, jonge volwassenen en zelfs volwassenen te *poweren* door mijn eigen zwakke punten te overwinnen, door erover te schrijven en te praten,’ zegt Imro, een van de twee overlevenden in de grot. Imro werkt aan een verhaal ‘over een meisje wier ouders op scheiding staan’ en geeft dat verhaal de titel ‘Scheidingsangst’, het tweede deel van de roman. Aan het einde van het

tweede deel schrijft de hoofdpersoon als in trance aan zijn verhaal, dat het derde deel zal vormen.

“Alles wat hem overkwam noteerde hij (...) alles wat in hem opkwam. Ook losse vreemde flarden: Het lam wordt naar de slachtbank gevoerd. Eerst door anderen. Tot hij de roos ontmoet en niet van haar kan scheiden en hij zichzelf naar de slachtbank leidt. Wie is verantwoordelijk? Het lam, de roos of een onbekende? Kinderen verliezen hun ouders. Ouders verliezen hun kinderen. Wiens schuld is dat? Armoede, oorlog, ziekte ... Wie is verantwoordelijk? Het lam, de roos of de grote onbekende? Hij deed de laptop aan, las en schreef.”

In het derde deel van de roman, 'Ik', wordt de roman 'Het lam en de roos' gepubliceerd onder het pseudoniem L.J. Moriani en werkt de schrijver L.J. Morani verder aan het derde en laatste deel dat nog uitgebreid moet worden op het moment dat hij sterk genoeg zal zijn en voldoende afstand heeft gecreëerd om 'in fictie een grote roman over alles' te kunnen schrijven. Hij wordt een bekend auteur die naast verhalen werkt aan de roman 'De ontmoeting', want 'creatief schrijven zal me emotioneel uit de nesten halen'.

Wie schrijft die blijft: 'Schrijven werkt genezend en zo kan ik ook helpen', zegt Imro. Zo is schrijven troost en noodzaak om niet te vergeten in een relatie tussen verteller en lezer. Zoals de auteur zich identificeert met zijn personages, zo identificeren lezers zich van hun kant met het verhaal. De verteller vraagt zich af: 'Ben ik een schrijver die zich zo ziekelijk identificeert met zijn personages dat hij is doorgedraaid? (...) Wie ben ik, welk personage, Ramon, Imro of een combinatie?'

Schrijvers stellen vragen, lezers zoeken antwoorden, waarbij ze weten dat een roman altijd meerduidigheid oproept, want, zegt de verteller, 'verrassende wendingen in deze verhalen krijg ik door het centrale thema een beetje te bedelven onder allerlei motieven' en 'onopgeloste vragen geven een verhaal vaak net dat tikkeltje extra'. Zo is *Lambarosa* uiteindelijk een pleidooi voor de literatuur op zich, de aard en de functie ervan, in een spel tussen auteur, tekst en lezer.

Annel de Noré: *Lambarosa*. Haarlem: In de Knipscheer 2019
540 pagina's; ISBN 978 90 6265 557 1; www.indeknipscheer.com

Bron: *Antilliaans Dagblad*, 1 februari 2020